

Чи безпечна професія сторожа?

Наталія Романенко, канд. техн. наук, доцент кафедри безпеки життєдіяльності Національного університету харчових технологій (НУХТ)

Олександр Сліпачук, ст. наук. співроб. відділу проблем охорони праці ДУ «ННДІПОП»

Пригоди героїв відомого кінофільму «Операція «И» та інші пригоди Шурика» на складі не витримують порівняння з тими небезпечними ситуаціями, в яких опиняються сучасні сторожі.

Згідно з Довідником кваліфікаційних характеристик професій працівників (ДКХП) одним із завдань сторожа є перевірка цілісності об'єкта, що охороняється. У разі виявлення несправностей, які не дозволяють прийняти об'єкт під охорону, сторож доповідає про це особі, якій він підзвітний. За умови виникнення пожежі на об'єкті підіймає тривогу, сповіщає пожежну команду та чергового з відділку міліції. Також чергує в прохідній підприємства (установи, організації): пропускає працівників, відвідувачів, автотранспорт на територію підприємства та назад після пред'явлення ними відповідних документів. Звіряє супровідні документи з фактичною наявністю вантажу, відкриває та закриває ворота. Приймає і здає чергування з відповідним записом у журналі. Утримує приміщення прохідної в належному санітарному стані.

Проаналізувавши такі обов'язки, може здатися, що ризик виникнення небезпечних ситуацій зі сторожами мінімальний. До того ж кваліфікаційні вимоги невисокі: базова загальна середня освіта або початкова загальна освіта та професійна підготовка на виробництві, без вимог до стажу роботи. Як кажуть, приходь — і безпечно працюй...

Автім, згідно з матеріалами спеціальних розслідувань, у 2016 р. на підприємствах України зі сторожами сталося близько **140 нещасних випадків**, з яких **16 — пов'язані з виробництвом** (було складено акти за формою Н-1). Результати аналізу також показали, що протягом 2014–2016 рр. питома вага нещасних випадків із працівниками зазначеної професії зростає на 2% (рис. 1).

Слід зауважити, що протягом останніх п'яти років спостерігаємо сталу тенденцію до зростання питомих ваги пов'язаних з виробництвом нещасних випадків, що сталися зі сторожами. Водночас динаміка питомих ваги нещасних випадків, що не пов'язані з виробництвом, має нерівномірний характер (рис. 2).

Аналіз висновків спеціальних комісій показує, що майже 20% нещасних випадків сталися внаслідок порушень, яких припустилися самі сторожі. Приблизно 31% становлять випадки, пов'язані з порушеннями, яких припустилися як потерпілий, так і інша особа (інший працівник, керівник цього чи іншого підприємства, стороння особа). Також встановлено, що майже 33% сторожів дістали травми внаслідок порушень тільки з боку іншої особи.

Майже половина нещасних випадків зі сторожами сталися внаслідок **організаційних причин**, основною з яких є **порушення трудової й виробничої дисципліни** (24,7%). Другу позицію посідають **психофізіологічні причини**, серед яких домінують **травмування (смерть) внаслідок протиправних дій інших осіб** (22%). Нещасні випадки, що сталися через **технічні причини**, становлять 16,3%; лівова частка (8,7%) цих випадків пов'язана з **незадовільним технічним станом виробничих об'єктів, будівель, споруд, інженерних комунікацій, території, засобів виробництва** (табл. 1).

Результати дослідження даних про травматизм вказують на те, що близько 80% нещасних випадків зі сторожами сталися внаслідок таких **чотирьох видів подій: падіння; навмисне вбивство або травма, заподіяна іншою особою; пожежі; пригоди (події) на транспорті** (табл. 2).

www.sputnik.fm

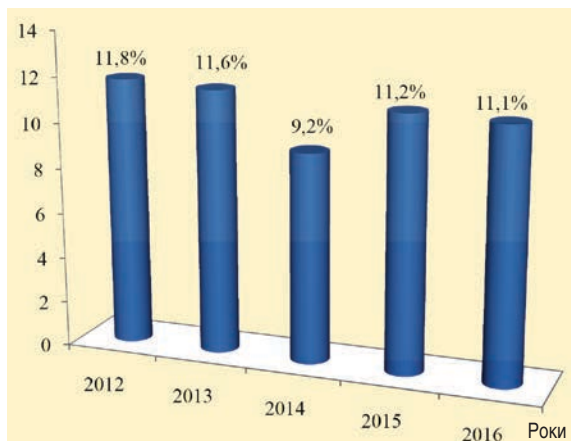

Рис. 1. Динаміка питомих ваги нещасних випадків на виробництві, що сталися зі сторожами

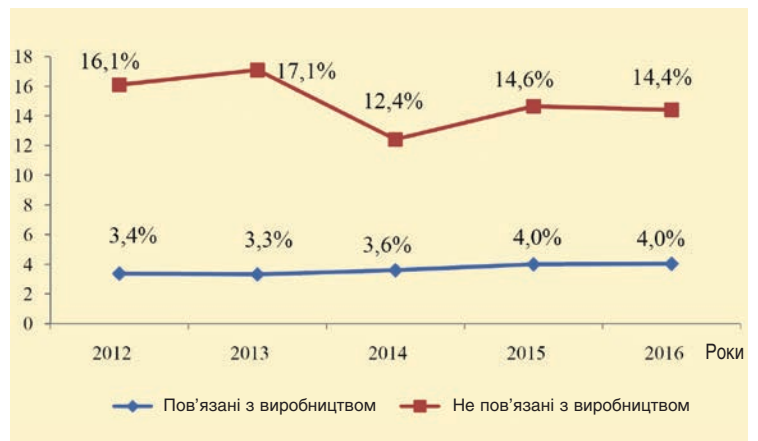

Рис. 2. Динаміка питомих ваги нещасних випадків на виробництві, що сталися зі сторожами, з урахуванням зв'язку з виробництвом

ВИПАДОК 1

Сторож дистанції захисних лісонасаджень проводив огляд території виробничої дільниці відповідно до графіка чергування. Згідно з метеорологічними даними, у той день були несприятливі погодні умови: температура повітря становила мінус дванадцять градусів, спостерігалися посилення вітру, ожеледиця. Під час огляду чоловік підсковзнувся і впав — пішохідні доріжки на території підприємства систематично не очищалися від снігу й не були посипані піском. Зі слів потерпілого, унаслідок падіння в нього оніміла ліва частина тіла. Він не міг піднятися на ноги й поповз до будівлі виробничої дільниці; пересувався так по снігу приблизно годину.

Діставшись до приміщення і трохи зігрівшись, спробував зателефонувати зі свого мобільного (інших засобів зв'язку на дільниці не було) начальнику, але на телефоні не вистачало для цього грошей. Тоді він вирішив пошукати знеболюючі ліки в аптечці, проте крім аміаку та невідомих пігулок там нічого не знайшов: аптечка була неуккомплектована. Оскільки виробничу дільницю не можна залишати без змінного сторожа, потерпілий вирішив чекати до ранку.

Коли вранці на роботу прийшов начальник дільниці, між ним і потерпілим зчинилася сварка — начальник звинуватив сторожа в тому, що він під час робочої зміни не підтримував горіння опалювальних котлів. Тоді сторож розповів, що трапилося з ним уночі під час чергування й показав свої посинілі руки. Начальник дільниці повідомлення потерпілого про травмування проігнорував, ще й пригрозив звільненням.

Саме тоді до кімнати сторожів увійшла майстер лісу (вона була безпосереднім керівником потерпілого), щоб привітати чоловіків зі святом і вручити їм подарунки. Коли жінка віддавала подарунок потерпілому, той попросив, щоб вона поклала подарунок йому в кишеню, оскільки в нього дуже болять руки. Майстер лісу також не звернула уваги на скарги працівника і не викликала швидку допомогу.

Коли біль у пальцях рук посилювався, сторож сам звернувся за екстреною допомогою. Лікарі констатували відмороження пальців обох кистей IV ступеня, гангрену пальців лівої та правої кисті. Коли оформлювали історію хвороби, працівник сказав, що його травма побутова, через те що боявся звільнення. Можливо, все так і залишилося б — черговий прихований нещасний випадок... Проте, коли потерпілий почув вирок лікарів: ампутація пальців, все стало на свої місця.

За результатами розслідування комісія встановила основні причини нещасного випадку:

- незадовільний технічний стан виробничої території (відсутність освітлення в місці службового проходу) — порушено п. 9.10 **Правил безпеки праці під час виконання робіт у колійному господарстві** (НПАОП 63.21-1.25-07);
- невиконання посадових обов'язків, а саме незабезпечення безпечних умов праці на робочому місці, — порушено **посадову інструкцію начальника дільниці**;
- недосконалість інструкцій з охорони праці для сторожа (відсутня інформація щодо надання домедичної допомоги) — порушено п. 4 розділу II **Положення про розробку інструкцій з охорони праці** (НПАОП 0.00-4.15-98);
- ненадання першої невідкладної допомоги потерпілому — порушено п. 8 **Порядку проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві**, затвердженого постановою КМУ від 30 листопада 2011 р. №1232 (далі — **Порядок**).

Об'єкт перебуває під охороною

Мал. Ю. Судака

Нещасний випадок визнано таким, що пов'язаний з виробництвом.

ВИПАДОК 2

Під час чергування на прохідній № 1 колективного підприємства сторож відкрив шлагбаум, щоб випустити вантажний автомобіль. Раптом під піднятий шлагбаум під'їхав мікроавтобус, унеможлививши його опускання.

У цей час на територію підприємства заїхав позашляховик. Люди, що вийшли з нього, заборонили сторожу повідомляти керівництво про їхній візит. Згідно з поясненням сторожа, він хотів натиснути кнопку для опускання шлагбаума, але цієї ж миті отримав удар ліктем по голові від чоловіка, що стояв позаду нього. Після цього до прохідної під'їхав легковий автомобіль, з якого вийшли ще п'ятеро людей. Вони погрожували, і сторож пустив їх на територію підприємства, після чого зателефонував іншому сторожу, який чергував на КП № 2. Той відразу побіг до офісу і побачив, як незнайомці намагалися зайти в кабінет головного бухгалтера. Коли він дістався коридору, щоб дізнатися про причини жіночого крику, то відчув декілька ударів у спину й удар у голову твердим предметом. Потім до присутніх вийшов керівник підприємства і запропонував стороннім особам пройти в зал засідань для з'ясування причин їх перебування в офісі.

Згідно з листом слідчого національної поліції, за заявою працівників відкрито кримінальне провадження. Комісія зі спеціального розслідування зафіксувала, що груповий нещасний випадок стався внаслідок протиправних дій інших осіб (код 31), і, керуючись п. 16 Порядку, оформила акти за формою Н-1 на кожного зі сторожів.

ВИПАДОК 3

Сторож заступив на чергування в управлінні агропромислового розвитку РДА відповідно до графіка. Згідно з поясненнями свідків нещасного випадку, ввечері сторож покинув на деякий час територію підприємства,

після чого повернувся з ознаками сп'яніння. Уранці співробітники побачили дим, який ішов з будівлі управління, і викликали пожежників та карету швидкої медичної допомоги.

Комісія зі спеціального розслідування, розглянувши зібрані матеріали, зокрема й висновок судово-медичного експерта й акт про пожежу (надані згідно з п. 44 Порядку), дійшла висновку, що під час чергування сторож, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння тяжкого ступеня (концентрація етилового спирту в крові становила 3,71 проміле), використовував для обігріву приміщення електричний камін з відкритою спіраллю. Унаслідок загоряння речей, які лежали поруч із камином, виділявся чадний газ. Через отруєння цим газом сторож утратив свідомість і трохи згодом помер.

В акті Н-1 зазначено основні причини нещасного випадку:

- невиконання вимог інструкцій з охорони праці для сторожа (код 24.2);
- порушення трудової і виробничої дисципліни (код 24);
- алкогольне сп'яніння (код 27).

ВИПАДОК 4

Нещасний випадок стався на території насосної станції. Під час чергування сторож побачила, що до дільниці їде машина військовослужбовців, на якій неодноразово приїжджали набирати питну воду. Вона вийшла відчиняти ворота. Зі слів свідків, якоїсь миті вони почули звук сильного удару й незрозумілий шум. Коли вийшли на вулицю, побачили, що на відстані приблизно трьох метрів від розкритих ступок воріт стоїть автомобіль марки «Урал-43202», під задніми колесами якого без ознак життя лежить сторож. Згідно з висновком судово-медичної експертизи (наданого згідно з п. 44 Порядку), смерть сторожа настала внаслідок черепно-мозкової травми (розтрощення головного мозку).

За результатами розслідування встановлено основну причину нещасного випадку: **порушення вимог безпеки під час експлуатації транспортних засобів** (код 20) – сторож не дочекалася повної зупинки автомобіля, чим порушила порядок пропуску транспорту на територію. Під час опитування начальника дільниці було з'ясовано, що військовослужбовці набирали питну воду за усною домовленістю.

У процесі позапланової перевірки на підприємстві виявлено 42 порушення НПАОП. Керуючись п. 40 Порядку, комісія склала акти за формою Н-5 та Н-1. Водночас за фактом нещасного випадку військова прокуратура проводила досудове розслідування (було з'ясовано, що ДТП скоєно військовослужбовцями). Відповідно до п. 40 Порядку голова комісії доручив керівнику підприємства, де стався нещасний випадок, скласти висновок за формою Т-1.

Проаналізувавши матеріали спеціальних розслідувань нещасних випадків за 2012–2016 рр., можна зробити висновок, що для підвищення безпеки праці сторожів доцільно вжити таких заходів:

- *посилити контроль з боку відповідальних осіб за технічним станом засобів виробництва* (20% устаткування, експлуатація якого призвела до пожеж із травмуванням сторожів, було в несправному стані);

Таблиця 1

Розподіл нещасних випадків, що сталися зі сторожами, за причинами настання

Основні причини	Усього
<p>➤ Технічні причини:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Неякісне розроблення або відсутність проектної документації на будівництво, реконструкцію виробничих об'єктів, будівель, споруд, інженерних комунікацій, обладнання, устаткування тощо 	2,1%
<ul style="list-style-type: none"> ● Незадовільний технічний стан виробничих об'єктів, будівель, споруд, інженерних комунікацій, території, засобів виробництва 	8,7%
<ul style="list-style-type: none"> ● Інші 	5,5%
Усього	16,3%
<p>➤ Організаційні причини:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Незадовільне функціонування, недосконалість або відсутність системи управління охороною праці 	2,9%
<ul style="list-style-type: none"> ● Недоліки під час навчання безпечним прийомам праці 	2,6%
<ul style="list-style-type: none"> ● Залучення до роботи працівників не за спеціальністю (професією) 	1,0%
<ul style="list-style-type: none"> ● Порушення вимог безпеки під час експлуатації обладнання, устаткування, машин, механізмів тощо 	3,4%
<ul style="list-style-type: none"> ● Порушення вимог безпеки під час експлуатації транспортних засобів 	3,1%
<ul style="list-style-type: none"> ● Порушення правил безпеки руху 	7,3%
<ul style="list-style-type: none"> ● Порушення трудової і виробничої дисципліни 	24,7%
<ul style="list-style-type: none"> ● Інші 	4,2%
Усього	49,3%
<p>➤ Психофізіологічні причини:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Алкогольне, наркотичне, токсичне сп'яніння 	3,4%
<ul style="list-style-type: none"> ● Незадовільні фізичні дані або стан здоров'я 	1,0%
<ul style="list-style-type: none"> ● Незадовільний психологічний клімат у колективі 	0,3%
<ul style="list-style-type: none"> ● Травмування (смерть) внаслідок протиправних дій інших осіб 	22,0%
<ul style="list-style-type: none"> ● Особиста необережність потерпілого 	2,1%
<ul style="list-style-type: none"> ● Інші 	5,5%
Усього	34,4%

Таблиця 2

Розподіл нещасних випадків зі сторожами за видами подій

Види подій	Усього
Падіння потерпілого	25,1%
Навмисне вбивство або травма, заподіяна іншою особою	20,9%
Пожежа	16,0%
Пригоди (події) на транспорті	15,2%
Дія шкідливих і токсичних речовин	4,5%
Ураження електричним струмом	3,4%
Падіння, обрушення, обвалення предметів, матеріалів, породи, ґрунту тощо	2,9%
Утоплення	1,8%
Дія предметів та деталей, що рухаються, розлітаються, обертаються	1,8%
Ушкодження внаслідок контакту з тваринами, комахами, іншими представниками фауни і флори	1,3%
Інші види	7,1%

- *посилити контроль за трудовою та виробничою дисципліною (майже 30% сторожів під час травмування через падіння та майже 50% під час пожеж перебували в стані алкогольного сп'яніння);*

- *посилити вимоги безпеки під час експлуатації обладнання та устаткування (44% нещасних випадків зі сторожами, які сталися внаслідок пожеж, були пов'язані з порушеннями під час експлуатації устаткування та приладів для опалення і гарячого водопостачання);*

- *не допускати експлуатацію нагрівальних приладів з відкритою спіраллю, а також приладів, які не мають інструкції з їх безпечної експлуатації, в приміщеннях для сторожів;*

- *розробити графіки перевірки роботи сторожів посадовими особами;*

- *підвищити якість інструктажів з питань охорони праці (левова частка сторожів, які припустилися порушень, успішно пройшли навчання та перевірку знань з охорони праці);*

- *підвищити якість навчання щодо надання домедичної допомоги потерпілим та виконання правил пожежної безпеки;*

- *враховувати стаж роботи за професією, приймаючи на роботу сторожа (47% сторожів, з якими стався нещасний випадок через падіння, 71% сторожів, які дістали травми внаслідок протиправних дій сторонніх осіб, 70% сторожів, травмованих внаслідок пожежі, мали стаж роботи за професією менше ніж два роки);*

- *забезпечити ефективний контроль за виконанням працівниками правил безпеки руху (60% наїздів на сторожів сталися через порушення правил безпеки руху або порушення вимог безпеки під час експлуатації транспортних засобів), особливо в зимовий період (майже 40% наїздів на сторожів зафіксовано в зимовий період);*

- *розробити додаткові заходи безпеки для працівників, залучених до охоронних робіт у нічний час, та вдосконалити запобіжні заходи щодо недопущення на територію підприємств сторонніх осіб.*

Гірка статистика

ЦЬОГО

МОГЛО НЕ СТАТИСЯ

Основними видами подій, що призвели до смертельних нещасних випадків, пов'язаних із виробництвом, були:

- вибухи – 41% від усієї кількості загиблих;
- падіння предметів, матеріалів, обрушення породи, ґрунту тощо – 14%;
- падіння потерпілих – 14%;
- ДТП, наїзд ТЗ – 10% від загальної кількості загиблих.

Коротко про обставини деяких нещасних випадків.

Підготувала головний спеціаліст управління інспекційної діяльності Держпраці
Галина Мельник

01.01.2017 – 31.03.2017
сталася 18 634 пожежі,
загинули 660 осіб,
потерпіли 426 осіб.

01.01.2017 – 31.03.2017
на водних об'єктах
загинули 92 особи
(з них 7 дітей).

01.01.2017 – 28.02.2017
сталася 25 791 дорожньо-
транспортна пригода,
загинули 362 особи,
потерпіли 3998 осіб.